

Utenom asfalten

Fra Bestumkilen til Voksenkollen.

Kan det være mulig? Nemlig å vandre fra Bestumkilen til Voksenkollen uten å måtte gå på asfalt? Ja, men bare hvis man ser litt stort på det. Turen som er beskrevet nedenfor, må nok innom asfalten på drøye 10 % av strekningen. Denne flotte trimturen midt i våre hjemlige trakter er det relativt få som kjenner i sin helhet. Når jeg har valgt ut denne strekningen, er det både fordi den følger Hoffselven («Min elv») og fordi hele strekningen i kommunebyråkratiet til sammen utgjør en enhet med arbeidstitel «Turvei A5». Den fortjener et bedre navn. Derfor utfordrer jeg Vinderen Historielag til å arrangere en navnekonkurranse for stien, selvsagt med både jury og premier. Ja, for store deler av den ca. 10 km lange strekningen er sti, ikke egnet for barnevogner. Turen går fra Bestumkilen, oppover langs elven, Oslos sjette største vassdrag, til Midtstuen. Her forlater den både bekken og byggesonen og går til toppen av Holmenkollen. Turvei A5 går videre gjennom byggesonen til Lillevann eller Voksenkollen st. Traséen er svært dårlig merket, derfor er det best å ha med kjentmann.

Turen starter ved den røde kiosken ved broen over Hoffselven inne på *Karenslyst båtopplag*. Herfra følger vi høyre side av elven oppover langs asfaltkanten mellom båter i opplag og buskene langs elven. Våre fiskevenner vil ikke ha stien helt nede ved vannkanten da det forstyrrer fisken. Vi er blitt lovet åpen port i gjerdet sommerstid, så vi kan komme opp på gang-/sykkelveien langs E18. Her må vi se opp for syklistene som kan komme i stor fart. Vi passerer *Karenslystlokket* over E18, går ned *Hoffselvpromenaden* og holder stø kurs mot lysregulert gangfelt og jernbaneundergangen. Fra Skøyen stasjon over *Hoffsveien* og langs elven er det god turvei på begge sider. For å unngå asfalten, følger vi østsiden langs *Skøyenhagen Boligpark*. Vi passerer første bro og krysser elven på den flotte trebroen lenger opp. Her kan man komme helt ned til elven og kjøle bena i vannet.

På den annen side av elven ser vi et beskjedent 2 etasjes hus. *Storebrand Eiendom* har planer om å bygge et 8 etasjer høyt kontorbygg på denne trange tomten, noe som er stikk i strid med «Grøntplan for Oslo» der man tilstreber et grønt belte på 20 m på hver side av byens elver.

På vestsiden spises grøntarealet etter hvert opp av parkerte biler, men det går an å følge det til Hoff stasjon på Lilleakerbanen. Her krysser vi trikketraséen og følger den tilbake til elven. Når vi kommer til trikkeløypen, slår det oss at her kunne man gjerne ha pyntet opp litt. Vi runder Vann- og avløpsstatens lille murstensbygning og kikker ned i elven der det vokser fullt av Canadagullris langs breddene. Planten er svartelistet fordi den fortrenger all annen vegetasjon.

Nå er vi antagelig der biskop Jens Nilssøn beskriver i sine reisememoarer fra september 1594: «...fra Skaadin i suduest offuer en liden bro til en gaard heder Haaff...»

Videre holder vi oss på høyre side av elven på den fine turveien langs Orklas hovedkontor som dessverre ble bygget så nær elven at det blir lite igjen til den blågrønne korridor. Her har noen råkjørt med motorsag på begge sider av elven og dermed prøvd å ødelegge det lille som var igjen av det «blågrønne biologiske mangfold».

Vi går over broen til venstre og følger elven på vestsiden langs OPAK-bygget. Like rundt svingen ser vi på motsatt side noen store stener som skjuler et kloakkrør, det er *Slemdalsbekkens* utløp i Hoffselven. Det er ikke så mye vann som slippes ut her for det meste er sendt ned til Vestfjordens Avløps-selskaps (VEAS) tunnel for å bli rensset ute ved Slemmestad.

Litt lenger opp har Hoffselvens venner laget en litt bratt sti for at publikum skal bli ledet vekk fra elvebredden. Her er nemlig en gyteplass for fisk.

Ser man over på østsiden, er det ikke tvil om at det er her turveien vil gå i fremtiden. Kommunen eier tomten nærmest elven og har regulert en turvei på brinken. Det er bare på den siden det er mulig å få laget en turvei som kan benyttes av rullestoler. Om vinteren kan stien på vestsiden være vanskelig å forsere. Men hvis man klarer det, kommer man til *Møllhausen Torg*, der den trette vandreren kan få seg en fortjent hvil i kaféen.

Elven er her gjemt under en kulvert som Oslo Elveforum lenge har ønsket å få fjernet. Området er regulert til friareal. På den annen side av *Engebrets vei* har den blågrønne struktur igjen dårlige vilkår. Men her er det meste av tomten mellom husene og elven regulert til friareal, så hvis vi snakker pent med grunneieren, skulle det være muligheter.

På toppen av bakken har vi på høyre side et gammelt asketre skiltet med «NATURMINNE». Bak det finner vi en ganske dyp, delvis støpt kanal og lenger borte skimter vi mellom trærne et rødt uthus med hvit mur under. Under der igjen finner vi en gammel mur som har båret den møllen som *Møllefossen* er oppkalt etter. Gamle kart viser denne møllen på østsiden av elven, mens det senere ser ut til å ha vært en bygning tvers over elven litt lenger nede.

På vår venstre side ligger Ullern Frivilligsentral i det lille røde huset. Her krysser vi elven på broen over *Hoffsdammen* som dessverre er grodd igjen i løpet av de siste 25 år, og det er lite håp om å få tilbake vannspeilet. Over den samme bro går Pilegrims-leden fra Oslo til Nidaros og dessuten turveien fra *Frognerparken* til *Strømsdammen* (langs *Makrellbekken*). Dette området er åpent og fri for bebyggelse fordi det i mange år var regulert til jernbaneforbindelsen *Grefsen – Bestum*.

Nordover langs elven på østsiden er det god sti frem til *Gullkroken*. Når vi har det øverste hvite rekkehuset på høyre hånd, går det en liten sti ned til venstre mellom haugene med haveavfall. Stien er sklidd litt ut, men den dristige blir belønnet med en fin opplevelse, nemlig synet av områdets best bevarte hemmelighet, *Dronningfossen*, fra nedsiden. Den er ca. 11 meter høy og skal være oppkalt etter Sophie, kong Oscar II's dronning. Noen mener fossen er oppkalt etter dronning Maud. Den danner avslutningen av *Holmenbekken* som her nede i bunnen løper sammen med *Makrellbekken* og danner *Hoffselven*. Det er en egen stemning her nede. Det føles det litt uvirkelig at vi er midt i byen.

De som synes at stien ned til bekkemøtet blir for vanskelig, kan, ved lav vannstand, prøve å steingå *Holmenbekken* litt lenger opp. Da kommer man ut på en liten rygg med utsikt over fossen ovenfra. Den beste utsikten er imidlertid fra den andre siden av dalen, fra tomten ved gravmonumentene. Men det får bli en annen gang, for vi skal videre. Nå har vi valget mellom å gå langs kanten av parkeringsplassen ved *Gullkroken 5-7* eller å finne en litt kronglete sti nærmere vannet frem til trappen og broen som skal føre oss over bekken. I bunnen av trappen tar vi skarpt til høyre og følger bekken nordover. Her krysser vi den gamle grensen mellom gårdene *Hoff* og *Smestad*.

I skogholtet foran oss står det en sten med tallet 58 hugget inn. I 1878 ble Kristiania utvidet på bekostning av Aker og det ble satt ned stener langs den nye bygrensen. Dette er ikke en slik sten, for den nye bygrensen fulgte *Frognerelven*. Imidlertid satte man også opp såkalte byggebeltstener 1/8 mil (1412 m) utenfor selve bygrensen for å markere et areal der det var restriksjoner på bygging. 75 slike ble satt opp for å markere denne grensen. Vår sten er en av disse.

Oppe på kanten av demningen fra 1880-årene ser vi det som er igjen av *Bjørnebodammen*, (*Nedre Smestaddam*), den nederste av isdammene i vassdraget. Disse ble bygget på slutten av 1800 tallet for å brukes til isskjæring. Det var før kompressorkjøleskapenes tid og isen kunne holde seg til langt ut på sommeren, lagret under sagmugg. Denne dammen er dessverre også i ferd med å gro igjen. Eierne ønsker ikke å gjøre noe med dette, så det går ikke lang tid før den deler skjebne med Hoffsdammen.

Fra demningen ser vi på den andre siden en stor blå barnehage. Den ligger på den gamle tomten til Norsk Tipping. Herfra kan vi også se inn til høyre hvor vi har en liten «hundremeter-skog». Den eies av kommunen. Både den og ravinen ovenfor, mellom Smestaddammen og Bjørnebodammen, er regulert til grøntområder og burde være en del av turveien vår. På nordsiden av ravinen er terrenget godt egnet til turvei da det er en naturlig hylle som veien kan legges på en del av strekningen. Man vil da også få en titt innover den ville ravinen. Dagens turvei på denne strekningen går på asfalten rundt Smestad sykehjem. Vi unngår den og fortsetter i stedet på vestsiden av dammen. Her er ikke opparbeidet sti, men vi kan følge kanten av gressplenen og kommer raskt inn på kommunal eiendom. Oppe i skråningen ser vi etterhvert et av de moderne aluminium grensemerekene. Vi runder merket og befinner oss på en stripe kommunal grunn som vedlikeholdes av naboene.

Rett over den gamle Hoffsveien ser vi en tømmerhytte som er rester av okkupasjonstidens *Smestad leir*. Mange steder rundt i landet ble slike hytter spredt i terrenget for å kamuflere militær-leirene som uskyldige norske hyttegrender. I 1950-årene holdt Rudolf Steinerskolen til i noen av brakkene på tomten som senere er bebygget av Hegnar Media AS. Nå må vi gå litt på asfalt idet vi følger Hoffsvieiens gamle trasé frem til *Smestaddammen*. Vi krysser veien på gangfeltet og følger turveien mot lyskrysset. Dammen og parken rundt vedlikeholdes nå av Hegnar Media som benytter en spesiell slåmaskin til å klippe dunkjevlen.

På den andre siden ser vi en fin steinbro. Der kommer Holmenbekken frem etter å ha gått 800 m gjennom private haver. På den strekningen kan vi dessverre ikke følge vassdraget. Fra lyskrysset må vi igjen ut på asfalten og holder oss på høyre side av *Ullernchausséen* opp til Smestad stasjon. Her følger vi gangveien på broen over T-banen og holder deretter til venstre. Vi krysser bydelsgrensen og kommer over i Vestre Aker bydel. Da står vi rett foran den siste oasen langs ruten for sultne og tørste sjeler: Bakkekroen restaurant, bygget i typisk funksjonalistisk stil i 1933-34. Her er det åpent fra kl. 11 (søndager kl. 12).

Etter en velfortjent hvil på kroen tar vi trappene opp til høyre mellom villaene opp til *Bernhard Herres vei* hvor vi tar til venstre. Han selv foretrakk de mer folketomme områder i Nordmarka, men vi må for en liten stund bite i det sure eple og gå ut i trafikken.

For å komme videre følger vi Holmenkollveien noen få meter opp til *Jonas Holmens vei*. Navnet på veien er så hemmelig at det ikke står på noe veiskilt. Den gamle alléen fører opp til *Østre Holmen gård*. Veien fikk navn i 1982, oppkalt etter en kjent skiløper som eide gården for 100 år siden. Mer om ham kan du lese i V.H. 1/2011¹⁾. Halvveis opp i alléen tar vi sideveien til venstre og smutter mellom gjerdene til snuplassen nederst i *Bamseveien* som vi følger bort til friarealet ved *Holmendammen* der vi igjen får slippe asfalten og får en «blågrønn opplevelse» etter å ha vært borte fra Holmenbekken i nærmere en km.

Vi er nå kommet til den øverste av de tre isdammene i vassdraget. Den er bygget i 1907 ifølge V.H. 2/2004. På et kart fra 1900 i Harald W. Orvins bok er den ikke tegnet inn, mens de to nederste dammene i bekken finnes der. På «www.oslobilder.no» finnes to foto av dammen datert 1902, men her kan datoen være feil. Det ene bildet er gjengitt på side 24 i V.H. 3/2013.

Under okkupasjonen lå det et stort 16 kanoners luftvern batteri på høyden til høyre for oss. De beslagla 60 mål innmark og 40 mål utmark med ca. 300 tyskere innkvartert i brakker som delvis var skjult i terrenget. Vi som vokste opp i området under krigen, husker godt drønnene fra Holmenbatteriet der vi satt i kjelleren med et par jernbjelker til å holde stuegulvet på plass hvis huset skulle bli truffet.

I nordenden av dammen er det et stort biologisk mangfold som man kan lese av opplysningstavlen. Her ved vannet har Lions Club Oslo/Slemdal tent St. Hans bål hvert år i mer enn 40 år. Holmendammen er for øvrig en internasjonalt godkjent arena for fluekastekonkurranser. Smestadguttene *Gerhard Schøpp* ble den første verdensmester her i 1957 og 1958. Han har senere gjort kanadier av seg.

Holmendammen er ikke anbefalt som badevann ennå, men det kan den snart bli. Det finnes ennå noen områder i nedslagsfeltet der kloakk og overvann går i felles rør, men Vann- og avløpsetaten i kommunen vil prioritere omlegging av ledningsnettets ovenfor Holmendammen i de kommende år. Området nord for dammen ble kjøpt av Aker kommune til parkanlegg i 1938. Her er opparbeidet fullverdig turvei, men vi kan gjerne holde mer til venstre for å få kontakt med det levende vann. Langs bekken før vi kommer til *Stasjonsveien* står det et grønt, nedtagget lite hus som er Vann- og avløpsetatens målestasjon. Like etter Stasjonsveien blir turveien vår sperret av en barnehage. Vi runder den og kommer til et åmot med hvilebenk. Herfra kan vi ikke følge Holmenbekken lenger, for den går i private haver og dype juv opp mot *Svendstuen* der den heter *Skådalsbekken*. Vår tur går i stedet til venstre over den første broen ovenfor åmotet og langs *Styggedalsbekken*. Opprinnelig gikk Holmenbekken litt lenger øst her, men den ble flyttet under utbyggingen av området i begynnelsen av 1950-årene.

Når vi kommer til *Bjørnveien*, stopper vi opp litt for å vurdere alternative ruter. Til høyre for bekken går en planert turvei opp til *Dagaliveien*. De med barnevogn må ta den. Vi andre skal unngå asfalten og velger stien til venstre. Etter å ha passert den lille kneika kan vi skimte ruinene av *Løkka Gartneri* under alt hageavfallet (se også V.H. 3/2004). Her ble det drevet gartneri ennå i flere år etter krigen. Turveien vi har gått på fra Stasjonsveien, følger omtrent traséen til den gamle gårdsveien til gartneriet.

På et skilt står det «Gjennomgang forbudt», men det er visst ikke forbudt å kaste hageavfall (før lenger oppe?). Stien fjerner seg litt fra bekken og ender snart ut på *Løkkaskogen*. Dette friområde er fortsatt i privat eie. Turveien er regulert nærmere bekken men ikke opparbeidet. For 20 år siden mottok jeg, som leder av bydelens tekniske utvalg, en dristig plan for turveien her. Forslaget gikk ut på å bygge en 36 m lang gangbro fra høyden utenfor Dagaliveien 18C, over turveien og juvet bort til vestsiden på kanten utenfor Løkkaskogen 52. Dermed ville man kunne få en titt inn i det jeg vil kalle «bydelens siste villmark», et enda flottere og mer utliggende juv enn det ved Smestaddammen.

For tiden er det ganske ufremkommelig ute på brinken på vestsiden av dalen fordi den blir brukt som hageavfallsdepot. I mine guttedager etter krigen og langt ut i 60-årene bodde det et par utelligere

her. De ble kalt Pottit'n og Langen og gjorde ingen fortredd, men vi gutta var litt redde for dem likevel. De hadde laget seg en sti fra gårdsveien til Løkka og innover skogen, over bekken og på skrå opp den steile vestsiden av dalen. Det er fortsatt tydelige rester etter skurene deres og vi kan ane hvor stien gikk. I mars i år møtte jeg rådyr på tomten, midt oppi glasskår og det hele. Stakkars dyr.

Vi får komme oss ut i sivilisasjonen igjen og følge Løkkaskogen rett oppover helt til den siste asfaltinnkjørsel (nr. 48). En ganske bratt sti bringer oss videre oppover. Et stykke oppe gjør den en skarp sving til høyre og blir svært trang mellom to gjerder før den kommer ut på Dagaliveien ved nr. 32. Akkurat den «slalåmporten» var det litt gøy å forsere på ski i yngre dager. En delvis opparbeidet turvei videre finner vi på skrå oppover Dagaliveien. På den store tomten, Ankerveien 6, litt lenger opp på høyre side lå det som opprinnelig het Midtstuen Sanatorium (1910 – 1943). I min ungdomstid het det Akershus Fylkessykehus. Da det brant ned i 1989, huset bygningen Hotel Norge (se også V.H. 1/2014).

På den andre siden av tomten ser vi igjen Styggedalsbekken som går ned mot Dagaliveien uten turveifølge. Fra *Ankerveien* følger vi den blåmerkede stien gjennom «hundremeter-skogen» til *Midtstuen st.* Skogen kalles også for «Bautatomten»; på hjørnet av Frognerseterveien og Ankerveien står en bauta av Thomas Heftye (1822 – 86) som gjorde en stor innsats for friluftslivet i hovedstaden. For tiden er skogen mest kjent fordi noen vil hugge den og bygge tennisbaner der, ganske mange tennisbaner, så det ikke blir noe igjen av den blågrønne korridor.

Den Norske Turistforenings skilt ved Ankerveien viser «*Kjærlighetsstien*» til Frognerseteren 2,3 km. Det var en gang en hyggelig sti som gikk langs Styggedalsbekken. Jeg skriver «var», fordi den nå er fullstendig overtatt av terrengsyklister som har bygget hopp og andre hindre i den. Flere steder er det så trangt at turgåere ikke kan vike ut til siden når syklistene dukker opp i full fart, så den kan ikke anbefales. I stikrysset like ovenfor Midtstuen stasjon er skiltet med «*Kjærlighetsstien*» fjernet. Det mangler bare et skilt som opplyser at dette er en terrengsykkelsti.

Når vi kommer til Midtstuen T-banestasjon, har vi gått 5,5 km fra Bestumkilen og kommet 220 meter over havet. Opprinnelig het holdeplassen Frognerseterveien. Midtstuen er egentlig plassen litt lenger opp, der hvor Bomveien tar av. Navnet kommer av at stuen ligger midt mellom Grimelundsgrinden, hvor Frognerseterveien tar av fra Holmenveien, og Frognerseteren.

Etter å ha passert under *Holmenkollbanen*, skal vi ikke gå rett frem opp *Korketrekker'n*. Vi tar til venstre over bekken og rett opp den bratteste stien. På et grantre står det et skilt som sier «Akebane» med pil i den retningen. På internet står det at Akeforeningen i Oslo mot slutten av 80-tallet åpnet *Midtstulia Akebane*, men den har vi ikke hørt mye om. Etter å ha gått opp den første bakken ser vi at den gamle stien/akebanen nylig er planert ut i 8-10 meters bredde. Mon tro hva det skal bli? Vi følger denne «veien» oppover og kommer snart inn på en nyanlagt turvei.

Når vi passerer dommertribunene for øvelshoppbakkene i *Midtstulia* blir veien vår svært bratt. Midt i det bratteste krysser vi høydekoten på 300 m og får en panoramautsikt over byen. Snart øyner vi den første broen for langrennsløypene og tar sikte på å gå under det midterste spennet. Da unngår vi asfalten mest mulig og kommer helskinnet over Holmenkollveien. Fra broen ser vi ned til høyre en blåmerket sti. Denne følger vi langs rulleskiløypa og opp gjennom *Kapellskogen*. Vi krysser en vei og får en stor varde av sten på venstre hånd like ved den lille klatreparken. Dette er den såkalte «Danskerøysa», som muligens ble reist til minne om en danske som omkom her, antagelig i

en snestorm. Veien mellom Besserudtjern og Frognerseieren gikk her, før Keiser Wilhelms vei, nå Holmenkollveien, ble bygget (spennende føljetong i V.H. 1/98 og V.H.3/2002). Vi fortsetter rett frem og ser rullerløypa nede til venstre for oss. Ved neste kryss følger vi denne oppover til venstre forbi skiltet som ber oss om å holde utenfor asfalten så vi ikke forstyrrer de som trener på rullerløype. For oss fotgjengere ser bakken ut til å være ganske spennende å trille nedover med rullerløype.

På lysløypas høyeste punkt står et av Skiforeningens skilt og peker oppover i skogen mot *Lillevann* og *Voksenkollen st.* 3 km. Der skal vi inn og heretter blir det terrenggåing resten av turen. Kort tid etterpå kommer vi til en branndam. Da passerer vi 400 m koten og har gjort unna det meste av stigningen på turen. Samtidig kommer vi igjen inn i Oslos byggesone etter å ha vært i bydel Marka siden Midtstuen. Vi konstaterer altså at vi her har noe så sjeldent som en rødmerket skiløype midt gjennom byggesonen. Så krysser vi Hospitsveien. Der er det flere skilt å velge i, bl.a. rødmerket skiløype til Lillevann st. og *Harsheim-løypa* (noe som er en og samme sak). Den er oppkalt etter Odd Harsheim (1924 – 94) som var en pådriver for å sikre turveien en skikkelig trasé på denne strekningen (V.H. 3/2000). Den kunne like gjerne ha vært oppkalt etter Robert Engstrøm (1918 -1997) som også arbeidet utrettelig for samme sak. Dette er dessuten en gammel 50-km trasé fra den gang den bare gikk i én sløyfe. Blåmerkingen her er nylig fjernet, så vi gjør lurt i å satse mest på de røde fremover. For at ikke fortellingen skal bli for lang, tar vi på oss «sjumilsstøvlene» den neste kilometeren. Vi skal bare passe på og holde oss lavt i terrenget når vi passerer snuplassen øverst i Orrebakken. Dessuten skal vi gå rett frem der hvor et skilt peker til høyre mot Voksenkollen 2 km. Den stien går via Kragstøtten og Kongsseieren.

Hvis vi er flinke til å holde retningen og følge de røde merker, kommer vi via noen fine utsiktspunkter ned til den nye bebyggelsen på Lillevann. Her følger vi rødmerkede stolper over den grønne sletta, forbi rasteplassen og ned mot barnehagen. Hvis vi fortsatt vil unngå asfalten, må vi klatre opp langs gjerdet og følge rødmerket sti på oppsiden stupet. Da kommer vi ned igjen ved snuplassen innerst i Lillevannskogen. Der forlater vi rødmerkingen som går over vannet og vender nesen litt til høyre oppover veien. Det står ikke noe sted, men det viser seg at den fører oss på nedsiden av *Voksenkollgrenda* og rett ut på *Voksenkollveien*. På Voksenkollen stasjon, 460 m over havet, ender denne turen etter at vi har tilbakelagt 10 km fra Bestumkilen. Herfra kan vi gå videre til Frognerseieren eller ta «trikken» ned igjen til byen. Heter den forresten fortsatt «trikk», nå som den har 3 vogner?

Oslo 14. juni 2014

Hans Fredrik Horn

Styreleder Hoffselvens venner

Fotnote: ¹⁾ på side 3: Medlemsblad for Vinderen Historielag nr. 1/2011

Litteratur:

Rådmann Halvor Paulsen: «Rester av middelalderbro ved Skøyen», Aftenposten 31.okt. 1959

Stig Rune Pedersen: 1878-grensesteinene mellom Kristiania og Aker (internet)

Kart over Christiania med en kvadratmil av omegnen, fra 1844.

Harald W. Orvin: «Fra Majorstuen til Holmenkollen». Oslo 1992

Janne Wilberg: «Puslespillet om andre verdenskrig i Oslo». Byminner nr. 4-2013.

Vann- og avløpsetaten, Oslo kommune: Hovedplan avløp og vannmiljø 2013-2030.

Knut Are Tvedt (red.): «Oslo Byleksikon»